
ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	
СУТНІСТЬ НАГЛЯДУ ПРОКУРОРОМ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ	8
1.1. Методологія дослідження організації діяльності прокурорів за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах	8
1.2. Історія становлення прокурорського нагляду за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах	17
1.3. Поняття, завдання, предмет та межі прокурорського нагляду за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах	46
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ НАГЛЯДУ ПРОКУРОРОМ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ	64
2.1. Нагляд прокурором за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах під час виконання покарань у місцях несвободи	64
2.2. Нагляд прокурором за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах під час виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі	92

РОЗДІЛ 3**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОКУРОРА З НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ПРАВ
І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ ПРИ ВИКОНАННІ
СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ 135**

- 3.1. Поняття, зміст та значення організації діяльності прокурора під час здійснення функції нагляду за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах 135
- 3.2. Повноваження прокуратур різних рівнів під час здійснення функції нагляду за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах 154
- 3.3. Проведення перевірок прокурором щодо додержання прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах 181

ВИСНОВКИ 202**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 208**

ВСТУП

Процес реформування органів прокуратури розпочався одночасно з проголошенням незалежності України, процесом розбудови демократичної, соціальної та правової держави. Зміни в правовому статусі прокуратури були закріплені на конституційному рівні та процес реформування триває до цього часу.

Найвищою цінністю кожної демократичної держави є людина, забезпечення її прав, свобод та законних інтересів. Статтею 3 Конституції України визначено, що саме людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Зазначені положення повною мірою поширюються на неповнолітніх, у тому числі тих, які потрапили у конфлікт із законом [41, с. 3]. В Україні охорона дитинства визнається загальнодержавним стратегічним пріоритетом, що закріплено в діючому законодавстві.

Останнє десятиліття в Україні виявилось нестабільним в економічному та політичному вимірах, що негативно вплинуло на вразливі верстви населення, в тому числі і на неповнолітніх, які в силу соціальної незрілості та психологічних вікових особливостей потребують посиленої уваги та опіки з боку суспільних та державних структур, в тому числі правоохоронних органів.

Становлення та розвиток української державності призвели до реформування політичної, економічної та правової системи країни. Правова реформа зумовила відповідну зміну конституційного, кримінального, кримінально-виконавчого та кримінально-процесуального законодавства України, наближення його до загальноновизнаних європейських стандартів. Приєднання нашої держави до Конвенції про права дитини зумовило оновлення національного законодавства

щодо належного визначення гарантій забезпечення прав дітей, особливо у сфері кримінально-виконавчої та іншої діяльності, пов'язаної із застосуванням державного примусу стосовно неповнолітніх.

Утвердження європейських стандартів у сфері виконання кримінальних покарань, їх гуманізація, ратифікація у зв'язку з цим низки міжнародних договорів, вимагають ефективного прокурорського нагляду за додержанням законів та прав неповнолітніх.

Ефективне забезпечення прав неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах вимагає від прокурорів нового сучасного підходу до вирішення проблем, що виникають, поновлення їх порушених прав, оскільки неповнолітні є особливою категорією громадян у суспільстві та за своєю соціальною, віковою незрілістю не здатні в повній мірі захистити свої права.

Окремі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, були предметом наукових розробок таких дослідників, як: Д. М. Бакаєва, Є. М. Блажівського, Винокурова, В. М. Гусарова, Л. М. Давиденко, В. В. Долежана, Ю. М. Дьоміна, П. М. Каркача, І. М. Козьякова, М. В. Косюти, О. М. Литвака, В. І. Малюги, І. Є. Марочкіна, О. І. Медведька, О. Р. Михайленко, М. І. Мичка, С. В. Подкопаєва, Ю. Є. Полянського, Н. О. Рибалки, М. В. Руденко, Г. П. Середи, В. В. Сухоноса, В. Я. Тація, Ю. С., М. К. Якимчука та інші.

Безпосередньо своє бачення окремих аспектів прокурорського нагляду за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх висловлювали такі вітчизняні і зарубіжні вчені: К. І. Годуєва, О. О. Грабовська, М. П. Дудін, Н. М. Крестовська, М. П. Курило, В. В. Одуденко, В. О. Остапець, О. С. Панкратов, Г. В. Попов, А. Б. Романюк, Г. А. Терещук, О. О. Храпенко, О. М. Ярмоц та інші.

Проте комплексних досліджень які б порушували питання проблем нагляду прокурором за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах на даний час у вітчизняній юридичній науці не проводилось.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ НАГЛЯДУ

ПРОКУРОРОМ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ

ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ

ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

1.1. Методологія дослідження організації діяльності прокурорів за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах

Проблеми методології сучасної юриспруденції є одними з найбільш важливих в сучасному правовому дискурсі, адже від рівня розвитку методології безпосередньо залежить якість і результативність досліджень, що здійснюються в будь-якій сфері пізнання. Сучасна методологія юриспруденції проходить посткласичний етап свого розвитку, є плюралістичною за своєю сутністю та визначається взаємодією різноманітних підходів за принципом додатковості. В цих умовах набуває все більшої значущості розгляд підходів як складової сучасної методології юриспруденції та зростає потреба у визначенні їхньої сутності, що передбачає всебічне, комплексне осмислення. Адже до цього часу залишається дискусійним питання щодо визначення поняття підходів, і залишається відкритою проблема їх місця в сфері методології юриспруденції. В сучасній методології юриспруденції плідно використовуються засоби пізнання, формування яких стало результатом її тривалого багатоетапного розвитку. Водночас, не слід недооцінювати той факт, що філософсько-методологічні

орієнтири певної світоглядної епохи завжди формувались як своєрідна альтернатива минулої [255, с. 55].

Окремі аспекти методології наукових досліджень організації діяльності прокуратури, були предметом наукових розробок таких дослідників, як: В. С. Бігуна, І. В. Загвязинського, О. Б. Киричка, Н. М. Крестовської, О. В. Крушельницької, Л.О Радіонової, А. О. Фальковського та інших.

Основними засадами наукової теорії пізнання є визнання об'єктивної реальності світу, відображення його в свідомості людини, практики як основи пізнання і критерії істини, розуміння пізнання як діалектичного процесу наближення суб'єкта до об'єкта, руху від незнання до знання, від неповного, неточного знання до знання все повнішого і точнішого. Пізнання відображає реальну дійсність не прямо, а опосередковано – через матеріально-практичну діяльність. Практика породжує потребу в нових матеріалах, джерелах енергії тощо, і це стимулює розвиток пізнання. Отже, історичний розвиток практики є рушійною силою пізнання. Та частина філософії, яка займається пізнанням, називається гносеологією [214, с. 115].

Термін «гносеологія» походить від грец. γνῶσις – «пізнання» і λόγος – «розум», «вчення», «слово». Пізнання, в якому людина знаходить або створює щось таке, чого не було до неї, називається творчим пізнанням. При цьому творчість може бути науковою або ненауковою [82, с. 228–229].

Процес пізнання є основою будь-якого наукового дослідження та повинен відбуватись в межах відповідної методології, що передбачає вибір певного концептуального підходу.

В сучасному науковому дискурсі існує велика кількість розумінь поняття методології, що є певним чином відмінні між собою. Методологія походить від грецького *methogēs* – пізнання, *logos* – вчення. Отже, це вчення про методи дослідження, про правила мислення при створенні теорії науки. Поняття методологія є складним і в різних літературних джерелах пояснюється по-різному. У багатьох закордонних джерелах поняття

методології і методів дослідження не розмежовується. Вітчизняні науковці методологію розглядають як вчення про наукові методи пізнання і як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження та проводиться вибір пізнавальних засобів, методів і прийомів дослідження. Методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища [111, с. 63–64].

Методологія – це загальні вчення про структуру, логічну організацію, засоби і методи діяльності. Зазвичай під методологією розуміють перш за все методологію наукового пізнання, яка являє собою систему теоретичних положень про принципи, форми і способи науково-пізнавальної діяльності [70, с. 79]. Методологію також розглядають і як певну систему концептуальних ідей.

Український науковець А. О. Фальковський вважає, що методологія юриспруденції є результатом дискурсу, в межах якого здійснюється процес взаємодії різноманітних когнітивних стратегій осягнення права, визначаються фундаментальні методологічні засади його пізнання. Вона є єдністю трьох взаємозалежних частин – доктринально-ідеологічної, стратегічної та інструментальної. Першу з цих частин можна розглядати як парадигму дослідницького бачення права, себто тип право розуміння. Друга представляє собою царину підходів, що обумовлюють загальну спрямованість дослідження права, вибір стратегії його осягнення. Третя частина є системою когнітивних практик, своєрідним набором методологічних інструментів у виробництві знань про право. Інструментальна частина методології юриспруденції свідомо залишає поза увагою питання про сенс і призначення права, відповідність його нормам моралі; вона намагається бути нейтральною щодо цінності наповнення права. Водночас методологія юриспруденції в цілому, як єдність доктринально-ідеологічної, стратегічної і інструментальної частин не є нейтральною щодо цінностей, які складаються в основу образу права [255, с. 56].

Методологія ювенально-правових досліджень визначається як багаторівнева система, що включає рівень парадигм, рівень підходів, рівень методів та принципів (які є вихідними посилками методів), рівень концептів. Останні постають одночасно як результат дослідження та започаткування подальших досліджень. Наука ювенального права, як наука суспільна (так само, як і юриспруденція в цілому) відзначається методологічним плюралізмом. Визначальним моментом методологічного інструментарію науки ювенального права є специфіка підходів, тоді як методи та принципи його дослідження в цілому є типовими для усіх юридичних наук [101, с. 43–44].

Система парадигм, підходів та методів, які застосовуються при проведенні наукових досліджень у межах тієї чи іншої науки, складають її методологію [111, с. 63–64].

Методологічною основою даного монографічного дослідження є філософські, загальнонаукові та спеціальні (конкретно-наукові) методи наукового пізнання.

Філософські методи – це загальні філософські принципи, категорії, положення, завдяки яким здійснюється процес пізнання – складний діалектичний процес поступового відтворення у свідомості людини сутності процесів і явищ навколишнього середовища [69, с. 113].

Загальнонаукові методи – це такі засоби і прийоми (чи їх сукупність), які з тими чи іншими модифікаціями використовуються майже у всіх науках з урахуванням особливостей конкретних об'єктів досліджень [14, с. 48].

Конкретно-наукові методи використовуються в окремих науках чи пов'язаних або об'єднаних спільністю об'єктах дослідження, групах [111, с. 82].

Як універсальний філософський метод використано діалектичний метод за допомогою якого предмети та явища розглядаються в їх загальному зв'язку та залежності. Вивчення явищ та процесів за діалектичним методом передбачає дослідження як позитивних, так і негативних їх сторін, а також внутрішніх протиріч, виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків.

Діалектичний метод – для пізнання існуючих явищ і їх взаємозв'язку з практичною діяльністю органів прокуратури з нагляду за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

Функціональний метод – для дослідження особливостей використання повноважень прокурора з нагляду за додержанням законів.

Феноменологічний метод – забезпечив можливість виокремлення правових закономірностей становлення та розвитку функції органів прокуратури щодо нагляду прокурором за додержанням прав і свобод неповнолітніх під час виконання покарання.

Використання історичного методу та методу структурного аналізу дало змогу поділити увесь єдиний процес генез цього інституту на території України на періоди та етапи його становлення та розвитку.

Метод формальної логіки застосовувався в усіх частинах монографічного дослідження. Системний аналіз був застосований для виокремлення характерних ознак прокурорського нагляду за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах, що дають підстави говорити про його специфічність. Герменевтичний метод використано для дослідження юридичних понять, характеристики вітчизняного законодавства, вивчення юридичних конструкцій з досліджуваної тематики. Герменевтичний метод (від грецького *Hermetikos* – пояснючий, той що тлумачить), розвивалася як мистецтво тлумачити, пояснювати сенс чужої мови або знаку, як вчення про розуміння [71, с. 34].

За допомогою системно-структурного методу досліджено елементи статусу прокурора, з'ясування змісту та його місця під час виконання повноважень з нагляду за додержанням прав і свобод неповнолітніх при виконанні судових рішень у кримінальних справах.

Доцільність застосування герменевтичних підходів у дослідженнях із пояснюється специфікою роботи як науки та сфери